The site of the old Panevėžys church

The 500 year anniversary of the construction of the first Catholic church in Panevėžys was celebrated in 2007. To this end, a square on the grounds of the old city cemetery (Venslaviškio St. 6) was put in order in preparation of erecting a stone with an inscription giving the church's location. In digging a foundation pit, large stones were discovered.

An excavation was conducted in a 21 m^2 area at a distance of 2.7 m from Venslaviškio street, where land management work had already begun. During the excavation, 1 trench was excavated, in the centre of which a construction waste pit with large stones that had been dug up was discovered. Among them was found 1 large, 1.18 m diameter stone with a surface polished like a table. It is thought that it was used in an old wooden chapel as an altar top *(mensa)* in the late 15th century.

During the excavation 4 partially destroyed inhumations with grave goods were excavated. In 2 burials 26 silver and copper 16th–17th-century Lithuanian, Polish, Prussian, and Rīga mint coins were found.

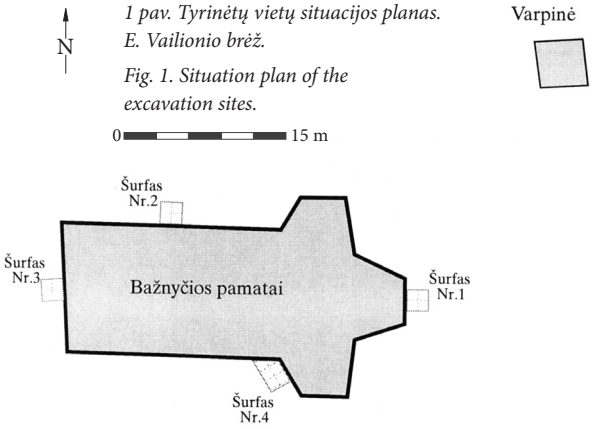

1 pav. Tyrinėtų vietų situacijos planas. E. Vailionio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavation sites.

Evaldas Vailionis, Eugenijus Butėnas

Dubingių miestelio Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios vieta

2007 m. Dubingiuose (Molėtų r.) vietos parapijos užsakymu atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai buvusios Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios vietoje. Pati bažnyčia sudegė 1954 m., ją dabar planuojama atstatyti. Tyrimais siekta nustatyti išlikusių akmeninių pamatų būklę, galimo kultūrinio sluoksnio sudėtį, storį, datavimą, o taip pat išsiaiškinti, ar nėra išlikusių palaidojimų.

Tyrimų metu iškasti 4 šurfai, bendro 16,5 m^2 ploto (1 pav.). Jų metu nustatyta, kad pamatams naudoti lauko akmenys (dalis skaldytų), surišti kalkėmis maišytomis su žvyru arba moliu. Pamatai silpni, blogai išsilaikę, įgilinti 20–52 cm į žemę. Jie nevienalaikiai, remontuoti naudojant cementinį skiedinį.

Kultūrinio sluoksnio pėdsakų nepastebėta, šurfuose fiksuotas molis su pavieniais natūralių kalkių akmenukais. Dvejuose šurfuose aptikti žmonių kaulai. Išskirti į atskirus kapus rastųjų kaulų negalima, nes jie suardyti (kaulai skirtini penkiems asmenims). Tik vienas palaidojimas aptiktas sveikas. Jis orientuotas PR (130°) kryptimi. Apie skeletą fiksuotas supuvusio karsto kontūras. Deja, palaidojimas paėjo po akmeniniais bažnyčios pamatais, todėl praplėsti šurfą nebuvo galimybės, ir palaidojimas iki galo neatidengtas. Aptikti ir surinkti pavieniai žmonių kaulai atiduoti į VU MF antropologiniams tyrimams.

Įkapių neaptikta, todėl datuoti palaidojimus sunku – jie gali būti skirtini XVIII a. pabaigai – XIX a. pradžiai. Galbūt daugiau informacijos pavyks gauti planuojamuose didesnės apimties bažnyčios liekanų tyrimuose.

The Dubingiai site of the church of St. George the Martyr

In 2007 at the order of the local parish in Dubingiai (East Lithuania, Molėtai district), a field evaluation was conducted at the site of the Church of St. George the Martyr. The church burned down in 1954 and there are now plans to rebuild it.

During the evaluation, 4 test pits (a total area of 16. 5 m^2) were excavated (Fig. 1). It was established that the foundations consisted of field stones (some of which were split) bound with lime mixed with gravel or clay. The foundations were weak, in poor condition, and went down 20–52 cm into the ground. They were constructed at different times and have been repaired using cement mortar.

Individual human bones and a complete grave were discovered in 2 test pits. The grave was oriented to the SE (130°). The contour of a decayed coffin was recorded around the skeleton. No grave goods were discovered near the human bones and therefore it is difficult to date the burials. They can be ascribed to the late 18th – early 20th centuries.

Ernestas Vasiliauskas

Žvalgymai Naujosios Žagarės bažnyčios šventoriuje

2007 m. spalio 23 d. ŠAM atliko archeologinius žvalgymus Naujosios Žagarės (Šv. apaštalų Petro ir Povilo) bažnyčios (Joniškio r.) šventoriaus V dalyje – kasamų takų apšvietimo trasų vietose (Miesto aikštė 1). Trasos buvo 65 m ilgio, 30 cm pločio, 70 cm gylio. Jų vietoje ištirtas bendras 19,5 m^2 plotas.

Naujosios Žagarės bažnyčios istorinę raidą ir architektūrą yra apžvelgęs P. Spurgevičius. Pasako jo, naujoje gyvenvietėje bažnyčią įkūrė uolus katalikas Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis. Paveldėjęs iš savo protestantiškos giminės Šiaulių ekonomiją, 1595 m. jis klebonijai dovanojo Norvaišių kaimą. Tai buvo tik raštiškas leidimas, nes be karaliaus patvirtinimo to daryti nebuvo galima. G. Blaščikas daro išvadą, kad Naujojoje Žagarėje pirmoji bažnyčia pastatyta apie 1584–1595 m. XIX a. pradėtuose leisti vyskupijų kalendoriuose (elenchuose, direktoriumuose) nurodoma kita statybos data – 1523 m. Tačiau ši nuoroda neparemta jokiais šaltiniais, todėl nepatikima. Naujoji Žagarė pradėjo kilti XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje. Tai ir paskatino statyti bažnyčią. Po Radvilos Našlaitėlio mirties (1616 m. vasario 28 d.) Naujoji Žagarė vėl tapo tiesiogine karaliaus valda. Į ją 1619 m. lapkričio 27 d. Zigmantas Vaza siuntė Trakų vėliavininką Petrą Valavičių, LDK iždininką ir karališkąjį raštininką Povilą Holovnę, LDK iždininką ir Šiaulių revizorių Mykolą Brolnickį. Naujuoju bažnyčios globėju paskirtas Žemaitijos seniūnas Jarošas Valavičius. Fundacijos aktas surašytas Šiauliuose, o patvirtintas 1623 m. kovo 16 d. Varšuvoje. Karaliaus patvirtintame dokumente teigiama, kad esama medinė bažnyčia jau griūva, neturi jokių fundacijų. Fundacijos akte taip pat nurodoma, iš ko statyti naują bažnyčią. Žagarės apylinkėse maža medienos, tačiau gausu kalkių akmens, iš kurio galima mūryti sienas, degti kalkes. Tokia statyba būtų nebrangi. Dokumente paaiškinamas ir fundacijos tikslas: sustiprinti katalikų tikėjimą ir neleisti šiame krašte plisti protestantiškoms idėjoms iš gretimo Kuršo. Karaliaus fundacija aprūpino bažnyčią ir kleboną žemėmis, iš kurių gaunama